

ישראל 2030

האזרח יאיר

אפריל 2024

ישראל במלחמה בכמה חזיתות, 133 חטופים ברצועת עזה, אלפי הרוגים ופצועים, עשרות אלפים מפונים מבתיהם, אלימות גואה, חברה שסועה, אזרחים מתחמשים, סימנים של בידוד עולמי, פקקים נוראיים

ממשלה לאומנית דתית בתפקוד נמוך

לא רואים אופק

מבוא

מאמר זה נכתב מתוך כאב גדול, דאגה גדולה, מתוך תחושת אחריות גדולה שלי כאזרח לעשות כל שביכולתי על מנת לדאוג לעתידה של מדינת ישראל ומתוך תקווה גדולה שנדע לצמוח מהנקודה הנמוכה שהגענו אליה מבלי לעבור דרך שלב אסוני עמוק יותר מזה שאנחנו נמצאים בו כעת. אשתי ואני מגדלים כאן שלושה ילדים ואני חש צורך עז לדאוג לעתידם.

כוונת מאמר זה היא לנסות לצייר תמונה אפשרית של ישראל העתידית. מעין מצפן שלאורו אפשר לכוון את חוקי הכנסת והחלטות הממשלה גם אם לא באופן מיידי. חלק מהיעדים כאן קשים לעיכול ומחייבים ליבון עמוק. חלק מן היעדים כאן מבטאים פירוק של מוקדי כח גדולים, שינוי סדרי עדיפויות לאומיים, הרגלים ואף סדרי עולם. אף אחד מן היעדים כאן לא יכול להתממש באילוץ. אלא בשיח, שיתוף ופשרה. מתוך העמדת חזון ותובנות יסוד, יש להגיע להסכמות רחבות ככל הניתן. בישראל הפשרה היא עוצמה ולא חולשה, אולם בבואך להתפשר, הצג ראשית את עמדתך.

מרבית הנושאים הרשומים כאן, אינם חדשים ואינם המצאה שלי וחלילה לי לא להביא דברים בשם אומרם, אולם אנסה לגבש כאן תמונה הוליסטית המחברת את הנושאים השונים לכלל מצע אפשרי.

קצרה היריעה במאמר יחיד לכסות באופן נאות את עומקם של כלל הנושאים המטופלים בו ולפיכך הוא חוטא בשטחיות רבה.

יחד זאת, תקוותי היא שהוא יהווה כר מספיק לצורך פתיחת דיון ציבורי אמיתי בנושאים חשובים הקורעים בימים אלה את המדינה בין שבטיה השונים עד כדי חשש מניתוק הכבלים המקשרים בין חלקי האוכלוסייה השונים.

תקווה נוספת היא שיש במאמר זה משום "ציור" של אופק ליברלי אפשרי. לעתים נראה כי לכולם מאד ברור מהי "המדינה היהודית" איך מדינה יהודית צריכה להראות, התמונה היהודית לכאורה ברורה לכולם, גם אם לא בטוח שאכן יש תמונה אחת כזו. אבל לעומתה, התמונה הדמוקרטית-ליברלית היא מופשטת, מוצגת כשיטה טכנית של מוסדות בירוקראטים, ללא עומק שמסביר אותה, "עגלה ריקה" חסרת ערכים. יש לזה סיבה פשוטה והיא שערכים ליברלים הם בהכרח סובלניים, רחבים, גלובליים, כוללים פנים רבות, מחייבים חשיבה עצמאית והתמודדות עם דעות מנוגדות, ולכן מתקשים להתחרות עם תורה סדורה שמתווה אורח חיים ברור ומובנה מבוקר עד ערב, מלידה עד פטירה, והכוללת בתוכה מרכיבים ריגשיים חזקים, כמו פריטה על תחושות שייכות וקיפוח, תחושת "אני ואפסי עוד", כמיהה למסורת והערצת מנהיג. אבל סיבה נוספת, הנכונה במיוחד לישראל, מקשה עוד יותר על "התנחלות בלבבות" של הגישה הליברלית.

הגישה הליברלית בישראל מתקשה לעמוד מול זרמים רבים. החל מן הביקורת על מפא"י ההיסטורית, דרך תחושת הכבוד האמיתי שחש כל יהודי כלפי לומדי התורה, דרך הקשר של כולנו לארצינו שאינו מבחין בין תל אביב לבין חברון (ואולי אף מתעדף את

חברון), דרך הצורך האמיתי, ההישרדותי, במדינה יהודית, וכלה באי קבלה של האתוס הפלסטיני המגובה במוטיבציות איסלאמיות / ערביות ומונהג בטרור מתועב. מול כל אלה מתקשה הגישה הליברלית לעמוד, ולכן לאורך השנים, נעשו ויתורים רבים, הוקמו התנחלויות בלתי חוקיות אשר ברבות השנים אף זכו לתיעודף תקציבי על פני הישובים בתוך הקו הירוק, נמשכת השליטה על אוכלוסיה ללא זכויות, הוקמו זרמי חינוך דתיים, נעשו ויתורים רבים אל מול ערך השיוויון, הותרו מפלגות ואף הוקמו ערים שלמות שבהן לגיטימי להפלות נשים, לרדוף להט"בים ולהבחין בין אנשים על פי מוצאם.

כל אלה קרו עד שהערך הליברלי נשחק עד דק. חשיבותה של הדמוקרטיה נדחק לקרן זווית, עד שחלקים עצומים בציבור בעצם לא ממש מבינים מדוע צריך אותה. הבחירות האחרונות הראו כי מרבית הציבור היהודי מוכן להצביע למפלגות שאינן מציגות אופק ליברלי כלל. הליברליזם לא "יושב בלב" והפשיזם הלאומני דתי תופס את מקומו בקלות.

זאת לאור היסטוריה ידועה של "מתכון לאסון". הכיוון הפשיסטי דתי הוא מתכון בטוח לרמיסת האדם, מלחמות ונהרות של דם, כפי שהיו מנת חלקה של האנושות במשך מאות רבות של שנים עד שהוחלף במשטרים ליברליים שכרתו חוזה חדש בין האדם (המכונה אזרח) לבין השלטון. התוצאה היא שהמדינות הדמוקרטיות הליברליות הן השלוות ביותר, המתקדמות ביותר ובעלות רמת החיים הגבוהה ביותר.

כהמשך ישיר לכך, יש לזכור ולהזכיר שבהקשרים של בטחון לאומי במובן הרחב ביותר של המילה, שלום, הוא ההתגשמות הנעלה ביותר של היכולת שלנו לחיות כאן בבטחון. שלום יאפשר לנו להקדיש משאבים לטיפול בערכיה הפנימיים של החברה, יחבר אותנו לשכנינו, יאפשר יחסים כלכליים, לגיטימציה בעולם ועוד ועוד. הכוונת המדינה לכיוון של בדלנות, יקדם את סופה.

את זאת חייבים להזכיר השכם והערב ולהציג מודל המצייר את התמונה הליברלית באופן ברור, מוחשי ורלוונטי למציאות הישראלית. זו תקוותי במאמר זה.

מרבית הנושאים הרשומים כאן, כרוכים זה בזה ולכן יש לקרוא מאמר זה כמקשה אחת ללא סדר עדיפויות בין הנושאים.

1. תובנות יסוד

ישראל מחולקת לשבטים ולשבטי שבטים ואוכלוסייתה הצפופה גם כך הולכת וגדלה באופן כזה שהחיכוך בין השבטים הולך ומחריף, המאבק על משאבים מקצין, הנציגים שאנחנו בוחרים לשלוט בנו הופכים לעומתיים יותר ויותר. ריבוי ערוצי התקשורת והשליטה המפלגתית על מערכות חינוך מאפשרים לכל שבט לחיות במציאות משלו ולהשלט ע"י מפלגה מסויימת. ההתייחסות לבן השבט האחר הופכת להיות כמעט כאל אויב, מעבר בין שבטים הופך להיות כמעט בגידה ואנשים השייכים (הם עצמם או

משפחתם הקרובה) לכמה שבטים מוצאים עצמם לעיתים במצוקה אישית קשה. הדרך מכאן למלחמת אזרחים קצרה.

אין במאמר זה עיסוק בשאלת ימין ושמאל, זו הפכה לטעמי לבלתי רלוונטית כבר מזמן. הניכוס של הליברליזם לצד מסוים, של השלום לצד שני, של הציונות לצד שלישי, ושל היהדות לצד רביעי משולל כל יסוד ונותר רק ככלי לניגוח. ישראל חייבת לשמור על צביונה היהודי, חייבת להיות ליברלית וחייבת לחתור כל העת לשלום. ישראל שאיננה יהודית איננה ישראל, וישראל שאיננה ליברלית ו שאיננה חותרת לשלום, לא יכולה להתקיים.

2. השלטון המרכזי

תפקיד השלטון המרכזי הוא לאפשר ולדאוג שתובנות היסוד הללו יתקיימו, אין תפקידו לנהל את חיי האזרחים ואין תפקידו להנחיל ערכים פרטניים. שלטון מרכזי פועל מכח החוק באמצעות מנגנונים טכניים של מוסדות אשר רואים בכל אזרח כשווה בין שווים ללא קשר לשבט אליו הוא שייך. אין אזרחים שווים יותר מאחרים. עליו לדאוג לבטחון ולתשתיות פיזיות, מנגנוניות וחוקיות שיאפשרו לאזרחים לחיות בישראל ברווחה בהתאם לכישוריהם ו שאיפותיהם, אל לו לשפוט מראש את כישוריהם או לכוון את שאיפותיהם. התערבות שילטונית בחיי הפרט צריכה לבוא רק כאשר כישורים ו שאיפות של האחד מתנגשים עם אלה של האחר באופן בלתי הוגן או בכח הזרוע, או כאשר פרט מסוים

מאבד את יכולתו לדאוג לעצמו מסיבות אובייקטיביות או סובייקטיביות ואזי יש לסייע לו להגיע לרווחה מינימלית.

מכאן נובע באופן ישיר שיש להפריד באופן מוחלט בין הדת לבין השלטון. דת שייכת לאמונה אישית ולא למנגנונים ממשלתיים. אין קשר בין מנגנון דתי לבין אמונה דתית. אין מקום למפלגות דתיות, יש לאסור קיומן של מפלגות אשר בשם ערכים מסוימים, מפלות נשים, ערבים, יהודים, אשכנזים, מזרחיים, דתיים, חילוניים, בני קהילת הלהט"ב וכו'. אין מקום למנגנון אכיפה דתית מונופוליסטי ובשום פנים ואופן אין לקיים מערכות חינוך על בסיס דתי / מפלגתי. כל מוסד מדינתי, מלבד מערך ההתאזרחות, חייב לתת שירות שווה לכולם.

עוד נובע מכאן שבלתי אפשרי לקיים שלטון על תושבים שאינם אזרחים. זו סתירה עם תובנות היסוד. ישראל תצטרך להגדיר את גבולה הטריטוריאלי אשר בו לכל התושבים יהיה מעמד שווה וזהה. אין רצון ברור בצד הפלסטיני להקים מדינה, או לכל הפחות, אין שם רצון לתעדף מדינה עצמאית על פני מוטיבציות כלל איסלאמיות או כלל ערביות. עובדה זו הובררה סופית באי רצונם לחתום על הסכם עם אהוד ברק (קמפ דייוויד שנת 2000), באי רצונם לקחת אחריות על רצועת עזה לאחר יציאתנו משם בשנת 2005, ובאי קבלת מפת הדרכים בימי אולמרט (אנאפוליס שנת 2007).

וכמובן, מאורעות ה 7 באוקטובר 2023 והתמיכה הפלסטינית הרחבה במעשי הזוועה שחולל חמאס מראים, על פניו, בהפשטה,

כי הפלסטינים מעדיפים להרוג יהודים על פני הקמתה של יישות עצמאית משגשגת. החרב עדיפה בעיניהם על הקידמה.

אבל, מן העבר השני, בראיה של האינטרס הישראלי, התברר סופית שהפלסטינאים לא הולכים לשום מקום, תפיסת "ניהול הסכסוך", אי חתירה לפתרון ריאלי, שחיקה והתשה איטית מתוך תקווה שהפלסטינאים יניחו את חרבם ואו יגרו מכאן החוצה, קרסה לחלוטין. ישנה חובה לחתור לפתרון.

לפיכך, על מדינת ישראל לעשות זאת באופן העוקף את ההנהגה הפלסטינית הנוכחית, בתיאום עם הזירה הבינלאומית ובמסגרת הסכמי אברהם. התקווה היא שמסגרת כזו, יחד עם ראייה מפוכחת של האסון ברצועת עזה, תקים הנהגה פלסטינית איכותית יותר.

3. המרחב הציבורי

טבעו של אדם שאיננו חי רק בדלת אמותיו. הוא חי בתוך סביבתו ורוצה לגור בסביבת הדומים לו. לקהילה תפקיד עצום בחינוך עקיף ומשלים, במתן תחושת השתייכות, בשרותי רווחה, בעזרה לזולת ועוד. יש לעודד זאת בכלל, וקל וחומר במדינת ישראל השבטית. זאת באמצעות חיזוק השלטון המקומי עד כדי מתן הרשאות לשלטון המקומי לקבל החלטות אשר עלולות אפילו להתנגש עם תובנות היסוד מתוך הבנה שידע תמיד (הוא עצמו

בשכונה אחרת או אף באמצעות השלטון המרכזי) לתת מענה לפרט ולו באמצעות קהילה אחרת.

בתוך כך, השלטון המקומי יקבע (או יאפשר) למשל תכני החינוך מעבר ללימודי הליבה, יתכנן את התשתיות ואת הבינוי בתחומו באופן המתאים לשוב, יקבע את נגישות התחבורה הציבורית בשבת בתחומי שיפוטו, יהווה נדבך ראשון ועיקרי במערך הרווחה, יתן אפשרות בטוחה לאספקת חשמל כשר. רשויות שאינן יהודיות תוכלנה לבחור יום מנוחה אחר משבת.

4. המשילות

משילות איננה ערך, חירות היא ערך. אולם יחד עם זאת, משילות לא מספיקה עלולה לפגוע קשות בערכי השוויון והחירות ועלולה להביא לפגיעה קשה ברווחת האזרחים. "אוטונומיות" שבהן השלטון המרכזי איננו מסוגל לכפות את תובנות היסוד, מביאות לכך שכח הזרוע והשחיתות שולטים בהן. בישראל קיימות שלוש "אוטונומיות" בולטות: של הערבים בדרום, של החרדים בעריהם ושל המתנחלים ביו"ש. ישנה שונות רבה בין "האוטונומיות" הללו, אולם, ככלל, ניתן לאמר כי כולן חייבות את קיומן לקומץ אשר אינו מייצג את ערכי האוכלוסיה אשר עליו הן נסמכות, אך לאור רפיסות שלטונית נמשכת, הן מטילות מורא על סביבתן, ומפעילות טרור על האוכלוסיות הרלוונטיות. נושא זה כבר זכה לכותרות ונראה כי היתה כוונה לטפל לפחות ב"אוטונומיה" של הערבים בנגב. אסון מירון הציג לראווה את המחיר הנורא של התרת הרסן

אל מול בריונות מקומית ב"אוטונומיה החרדית". לגבי ה"אוטונומיה" המתנחלית אשר הצליחה "להתנחל בלבבות" ראה פרק העוסק ביהודה ושומרון.

אין מוצא אלא לטפל בכל מוקד כזה בכח משטרתי ושיפוטי רב, מבלי לגלות סובלנות לכל גילוי של אלימות והטלת מורא. זאת יש לעשות בנחישות עד למניעה מוחלטת של "הקומץ" הרלוונטי מלהטיל את השפעתו על סביבתו. אולם לא די בכך, יש לטפל במקביל ובאותה נחישות בשורשי הבעיה. קצרה היריעה מלתאר את כל סיבות העומק, אבל נראה כי יש מכנה משותף לקומץ המניע את ה"אוטונומיות" הללו. מדובר בגברים צעירים, אשר אינם מוצאים את מקומם או עתידם במדינה כפי שהיא מונהגת על ידי הזרם המרכזי. הם נסחפים אחר מקור סמכות אחר וסביבה קרובה אשר מעניקים להם לגיטימציה להתנהגות עבריינית קיצונית. מן הצד השני, מנהיגי ה"אוטונומיות", מקורות הסמכות הללו, נסמכים על הקלות בה ניתן "לגייס" את אותם גברים צעירים להפרות סדר ועבריינות אשר מסייעת להם רבות לשמר את כוחם. טיפול עומק בזה הוא במישורים של חינוך וחיבור לקהילה נורמטיבית. יש להשקיע משאבים ולחדור לעומק האוכלוסיות הללו, דרך מנהיגות מקומית חיובית מאותה אוכלוסיה, אשר מסוגלת להציג אופק אחר לבחירתם של גברים צעירים אלה. התקווה היא שמדינה שתונהג על פי העקרונות המתווים במאמר זה, תאפשר ליותר קהילות למצוא בה את מקומם ועתידם.

5. החינוך

החינוך הוא אבן היסוד לקיום המדינה. תובנות היסוד המתוארות כאן צריכות להיות מונחלות דרך החינוך, החינוך הוא המחבר את האזרחים למדינה. זה נכון הן מאהבת מרדכי, כלומר מן הרצון שכל אזרחי המדינה יתרמו למדינה, והן משנאת המן, מכיוון שאזרחים מנותקים ייטו יותר לפשע ואו לעוני, יעמיסו את עצמם על משאבי המדינה, יעסיקו את המשטרה, מערכת המשפט ומערך הכליאה, ויפגעו ביכולתם של ילדיהם להשתלב באורח תקין בחיי המדינה. כיום המצב הוא כמעט הפוך. החינוך, בהיותו מפוצל לזרמים על בסיס דתי/מפלגתי/עדתי הפך לאבן נגף בפני חיבור האוכלוסיות למדינה. הנאמנות למקורות הכח הדתיים, העדתיים והמפלגתיים, המונחלת דרך מערכות החינוך המופרדות, גוברת לעיתים על הנאמנות למוסדות המדינה ומנציחות את ההפרדה השבטית. לפיכך, כאמור, יש לפרק את כל מערכות החינוך האוטונומיות ולהנחיל את ערכי הליבה מילדות באופן שווה לכל אזרחי המדינה. מערכת החינוך צריכה להיות איכותית, מודרנית, שוויונית, זמינה לכולם והמורים צריכים להיות בעלי מעמד רם מעלה.

בתוך כך יש לקבוע מקצועות ליבה מחייבים מצד אחד, ומצד שני לאפשר גמישות ופתיחות בקהילות השונות.

כמקצועות ליבה המחוייבים בכל בית ספר במדינת ישראל, אפשר להציע את מקצועות האנגלית והמתמטיקה המאפשרים לנו להתנהל בעולם, את התנ"ך והגמרא כחיבור לזהות היהודית, את

הערבית כהיותינו חלק מן המרחב המזרח תיכוני, את האזרחות על מנת להנחיל את ערכי הדמוקרטיה, ואת הגנת הסביבה כערך מחייב ליכולת שלנו להמשיך להתקיים דורות קדימה.

יום הלימודים צריך להיות ארוך ומשרת המורים צריכה להיות מלאה ומתגמלת, יש לקצר מאד חופשות קיץ וחופשות שאינן תואמות את ימי החופש בעבודה. תשתית בית הספר צריכה לאפשר שהיה ארוכה של תלמידים ומורים ומערך הסעות יאפשר נגישות שווה לכל תלמיד. מקצועות הליבה צריכים להלמד בחצי הראשון של היום וחציו השני של היום צריך לשמש ללימוד נושאים על פי העדפותיה של אותה קהילה (כמובן שאין ללמד נושאים הסותרים את הנחות היסוד – שיוויון וחופש, ואין לאפשר הסתה לאלימות או בגידה במדינה).

חינוך על תיכוני: לא כולם מתאימים או רוצים להיות מנהלים, אקדמאים או אנשי עסקים ולא כולם רוצים לשבת מול מחשב כל חייהם. נראה שבישראל המענה למקצועות הטכניים, למלאכות היד, לאומנות ולאומנות, איננו מכבד ואיכותי דיו. יש להקים מערך לימודים מקצועיים מודרניים על תיכוניים הכולל הסמכות פורמליות, התנסות מעשית מחייבת, שימוש בכלים ושיטות עבודה מודרניות ובקרות איכות מתקדמות.

6. היהדות

היהדות היא סלע קיומינו. הסיפור היהודי של היאחזות בדת בתנאים לא תנאים בארצות שונות ומורחקות, לאורך עשרות דורות ואז שיבת ציון מקיבוץ גלויות נוגע לכולנו, הוא מהווה חלק

עיקרי מהזהות שלנו. בניגוד למוסדות הדתיים, הרי שלחוכמה היהודית וחשיבות הלימוד וההשכלה בה, ישנה הערכה רבה בקרב רוב עצום בחברה היהודית בארץ וגם בקרב רבים בעולם. אין למדינת ישראל זכות קיום ללא היותה בית ליהודי כל העולם וללא יכולתה להעניק לאזרחיה מעטפת מינימלית של חיים יהודיים. על מנת לשמר תובנת יסוד זו יש לקבוע עקרונות מחייבים כדוגמת:

שמירת הרוב היהודי: יש לשמור ולחזק את חוק השבות, לוודא שאיננו מנוצל לרעה. קביעת גבולה הקבוע של המדינה יתחשב בהרכב הדמוגרפי של התושבים הנקלטים.

השבת: כל בתי העסק במדינת ישראל יהיו סגורים בשבת וזאת בחריגים הבאים: מקומות בילוי בשישי בערב המצויים באזורים מרוחקים מאזורי מגורים, תחבורה ציבורית (מלבד מאשר בתוך תחומי רשויות מקומיות שלא תרצנה בכך), עסקים ברשויות מקומיות שאינן יהודיות בכפוף לסגירת עסקים בהן ביום אחר בשבוע, מופעי תרבות וספורט חינוכיים, אתרי בילוי בטבע (שרותי הצלה בחוף הים ושרותי פיקוח וניהול בשמורות הטבע), תחנות דלק ותשתיות חיוניות.

הלימוד: לימודי התנ"ך, משנה ותלמוד, סידור התפילה, שולחן ערוך ופרקי אבות יכללו במקצועות הליבה של כלל תלמידי ישראל. החרגה תתאפשר אך ורק בבתי ספר שאינם יהודיים וזאת בתמורה לתגבור לימודי העברית ומקצועות ליבה אחרים.

7. הדמוקרטיה הליברלית

אין דמוקרטיה שאיננה ליברלית, שהחוק בה איננו מעל הכל, שאיננה מקנה, בחוק ובמעשה, שוויון, חופש מחשבה, חופש ביטוי, חופש התארגנות ושאין בה בלמים וריסונים על מוסדות השלטון. דמוקרטיה המתמצה בהליך הטכני של בחירות וקביעת רוב, איננה דמוקרטיה. דמוקרטיה הינה מצע מחשבתי, חינוכי, אשר הושג לאחר דורות של משטרים דכאניים, מלחמות עולם והשמדות עם. ישראל חווה החלשה של תובנת היסוד הזו מסיבות רבות אשר חלקן תוארו כאן. אבל כאמור, באותה מידה שאין לישראל זכות קיום ללא יהדותה, כך גם אין לה יכולת להתקיים ללא היסוד הדמוקרטי ליברלי.

כדי לשמר ולחזק את הדמוקרטיה הליברלית, תקפיד המדינה על עקרונות אלה:

חוקי יסוד: יעגנו את ערכי היסוד של הדמוקרטיה הליברלית (שיוויון, חופש, זכויות הפרט) ואת מבנה השלטון המרכזי באופן שלא ניתן יהיה לשנותם ברוב הקטן מ $\frac{3}{4}$ ממספר חברי הכנסת (90 חברים לכנסת של 120 חברים). חוקי היסוד יהיו בעלי מעמד גבוה מכל חקיקה או תקינה אחרת ואלה האחרונים לא יוכלו לסתור אותם.

הפרדת רשויות: תבטיח את האיזונים והבלמים בין הרשויות השונות, את ריסון השלטון אל מול הפרט, ואת מגבלות הכח של הרוב אל מול המיעוטים השונים. הפרדת הרשויות בארץ מוגבלת מאד מכיוון שהממשלה הינה למעשה חלק מן הכנסת ושולטת

עליה וחולשתן של שתיהן חיזקה את הרשות השופטת יתר על המידה, דבר שגרר תגובת יתר בנסיון, שטרם מוצה, להכפיף אותה לממשלה. זאת עד כדי כך שרוב מיקרי יוכל לשלוט בעריצות במיעוטים.

לפיכך יש לקבוע כי המפלגות תעמדה מראש שתי רשימות, אחת לכנסת ואחת לממשלה (כך גם יושג מבנה קבוע לממשלה, במקום "סידור העבודה" המאפיין אותה היום). מפלגות יחויבו לבחור את נציגיהן לממשלה ולכנסת באמצעות בחירות פנימיות חשאיות ופתוחות לכל חברי המפלגה. יקבעו תנאי סף להיות שר (נסיון מינימלי בכנסת או כמנהל תאגיד גדול) אחוז החסימה יעלה ל 10% מסך חברי הכנסת (12). לא יוכל אדם לכהן כשר, לרבות ראש ממשלה, יותר משמונה שנים במצטבר. תהיה הבחנה בין הייעוץ המשפטי אשר יהיה חלק מן הרשות המבצעת לבין הרשות השופטת והתביעה הכללית אשר תהינה עצמאיות לחלוטין, תשפוטנה את עבודת הממשלה והגופים הכפופים אליה לאור חוקיות מעשיהם ואת חוקיות עבודת החקיקה של הכנסת לאור חוקי היסוד.

לימוד: לימודי האזרחות יהפכו ללימודי ליבה, כל תלמידי ישראל יכירו היטב את עקרונותיה של הדמוקרטיה הליברלית, את ההוגים החשובים שניסחו את יסודות זכויות האדם והדמוקרטיה, את המגנה כרתא, המהפיכה הצרפתית, מלחמת האזרחים האמריקאית, את היווצרות המדינות המודרניות מתוך מדמנה של פיאודליזם ושלטון דת, ואת התהליכים המסוכנים שהביאו לפירוקן של מדינות דמוקרטיות בגרמניה, ארגנטינה,

הונגריה ועוד. יכירו היטב את זכויותיהם ואת חובותיהם ואת מבנה השלטון בישראל.

יום הדמוקרטיה: יום רצח רבין יהפוך לחג לאומי ויום שבתון שבערבו ייערכו עצרות בנושא דמוקרטיה.

8. השירות הלאומי

מתוך ערך השיוויון, יונהג בישראל שירות לאומי לכל. כל אזרח יחוייב, עם הגעתו לגיל 18, בשלוש שנות שירות לאומי. מטרת השירות הלאומי הן מתן תשתית אנושית לבטחון ורווחת כלל האזרחים, והשתתפות כלל אזרחי המדינה במאמץ להגן על המדינה ולהפוך את ישראל למדינה מוצלחת וטובה אשר גאוה לחיות בה.

השירות הלאומי יכול שירות בכל זרועות הבטחון (לרבות בטחון פנים), במערכי הרווחה, ובמערכי הרפואה. תנתן הכשרה מתאימה לכל שירות ותנתן אפשרות להתקדם מקצועית ולהפוך את השירות למקצוע בתום שלוש השנים הראשונות. לאור האתגרים הבטחוניים הקיימים במדינה הן מצד אויבינו מבחוץ והן מצד האלימות מבית, ולאור הסיכון האישי העצום הכרוך בשירות לאומי בזרועות הבטחון יינתן תיעודף למשרתי שירות לאומי בזרועות הבטחון, הן בתגמול והן בהערכה.

העתודים: יהיו מספר מסלולים, בעיקר כאלה הקשורים עם מקצועות הליבה אבל לא רק (גם אומנות וספורט למשל), אשר

בהם ייבחרו עתודים, מצטיינים מובילים, אשר יהיו פטורים מן השירות הלאומי ויוכלו להשקיע את כל זמנם בלימוד ומחקר התחום המדובר ויזכו למלגה מלאה למשך 10 שנים.

9. יהודה ושומרון

לעם ישראל זיקה היסטורית ליהודה ושומרון שאיננה נופלת מזיקתו לאזורים אחרים הכלולים בשטחה הריבוני של מדינת ישראל. אין הבדל עקרוני בין ההתישבות ביהודה ושומרון לבין ההתישבות בשאר חלקי מדינת ישראל מלבד הבדל ההכרה הבינלאומית. בשנת 1947, מתוך ראיית חשיבות עצם קיומה של מדינה יהודית ולו על חלק מהשטח, הסכימו מנהיגי הישוב לוותר על ריבונות מדינית באזור זה. החל משנת 1967 שולטת ישראל ביהודה ושומרון מבלי להעניק לאוכלוסיה הערבית היושבת שם זכויות אזרח. הנסיון להפוך את יהודה ושומרון למדינה פלסטינית נכשל עוד משנת 1947 וביתר שאת מאז פרוץ האינתיפאדה הראשונה בשנת 1987, בעיקר עקב חוסר החלטיות של הנהגת הפלסטינאים ועקב בחירתם לנקוט בשיטות של טרור אלים ביותר, חסר מצרים, על מנת, לכאורה, לקדם את מטרותיהם. הפלסטינאים מעולם לא הצליחו להכריע האם זכותם למדינה גוברת על מוטיבציות כלל ערביות או כלל מוסלמיות לשלוט בירושלים או למנוע את קיומה של מדינת ישראל.

התוצאה היא שמדינת ישראל שולטת באוכלוסיה הערבית שם באופן הפוגע אנושות ברצונה להיות מדינה דמוקרטית ליברלית. לתוך כך נוספת ההתנגדות הפלסטינאית אשר כאמור ממוקדת

באופן זהה נגד הנוכחות הצבאית של ישראל שם ונגד הקיום היהודי במרחב שבין הירדן לים ואיננה בוחלת בטרור מתועב. מציאות זו מזיקה קשות למדינת ישראל, היא מכרסמת בתחושת הצדק, פוגעת במעמדינו הבינלאומי, ומצמיחה תנועות קיצוניות אשר מנצלות את חוסר ההחלטיות של הזרם המרכזי. תנועות קיצוניות אלה התחזקו עם השנים, צברו תמיכה רבה בציבור ואל מול רפיסות כללית של השלטון המרכזי, תפסו עמדות מפתח בהנהגת המדינה וכיום מדרדרות את המדינה אל תהום פשיסטי לאומני ודתי.

המסקנה הברורה היא שהמשך השליטה של ישראל ביו"ש איננה ברת קיימא. זו איננה דעה או אידיאולוגיה. זו מציאות. אי אפשר להיות גם יהודית-דמוקרטית וגם לשלוט ביו"ש.

לפיכך, על הזרם המרכזי ליזום מהלך ולפעול לפני שיהיה מאוחר מידי. יש להבחין בין דרישות לגטימיות לכאורה של הפלסטינים לזכויות אזרח וזכויות לאומיות לבין דרישות בלתי לגטימיות לקבלת כלל השטח, ולשליטה על ירושלים. אין שום הצדקה לדרישה פלסטינית להגדרה לאומית אך ורק אם היא מתבטאת בשליטה על כלל יהודה ושומרון וירושלים. הם ידרשו להתפשר על השטח על מנת לזכות בהכרה לאומית.^{1 2}

¹ לגבי זכות השיבה: זאת יש לדחות על הסף, אין לקבל הגיון האומר הקמת מדינה פלסטינית בשטח אחד ויישוב פלסטינאים בשטח אחר (מדינת ישראל).

² לגבי רצועת עזה: מורכב מאד לדבר על כך בימים אלה שבהם היורה רותחת, אולם גם כאן, הפתרון בסופו של דבר גם אם איננו מושלם, הוא

בהמשך לכך, יש לקבל הסכמה בינלאומית לרבות במסגרת הסכמי אברהם ולהכריז ריבונות על:

ירושלים: העיר העתיקה, ומזרחה על הר הזיתים וכל המרחב שבין כביש מס' 1 לכביש 417 ועד מעלה אדומים כולל. דרומה מרמת רחל ובית צפפה אל גילה והר חומה. צפונה על הר הצופים, הגבעה הצרפתית, רמות, שועפת ופסגת זאב. יש לחתור, מתוך אינטרס ישראלי, למציאת הסידורים הנאותים, כולל הסכמה לויתורים על עומק "הריבונות" הישראלית ובשיתוף פעולה עם הוואקף בירדן (ואולי גם עם מעטפת בינלאומית רחבה), על מנת להמשיך ולקיים את חופש הפולחן באגן הקדוש לבני כל הדתות.

אריאל: כל האזור שבין כביש 5 לבין כביש 55 מראש העין ועד הערים עמנואל ואריאל.

תיקוני גבול: הגבול המזרחי יתוקן מזרחה במקומות נקודתיים על מנת להכליל בתוך השטח הריבוני גם מספר ישובים משמעותיים המצויים מעבר לקו הירוק אך בסמוך אליו. המקומות הבולטים ביותר הם ביתר עילית, החלק המערבי של מועצה אזורית גוש עציון והישובים שסביב מודיעין עילית ומבוא חורון.

כל השטח הזה יוכרז חלק ממדינת ישראל וכל התושבים בו, יהודים וערבים, יוכרו כאזרחי מדינת ישראל לכל דבר.

מדיני. יש ליישב את נושא רצועת עזה ככל הנראה במסגרת שיתוף פעולה מצרי עם מטריה כללית של הסכמי אברהם.

בכל שאר השטח יורשו הפלסטינאים, אם ירצו בכך, להקים מדינה ריבונית לכל דבר ועניין, וישראל תתחייב לחיות עמה בשלום. ישראל תראה עצמה אחראית לבטחונם של אזרחי ישראל שישארו בשטח הפלסטיני, אלה שיבולע להם, או ירצו מכל סיבה שהיא לעבור לשטחי מדינת ישראל הריבונית, יוכלו לעשות זאת ותוכן תכנית מכבדת ונדיבה לקליטתם במדינת ישראל.

10. שרותי הדת

דת היא עניין אישי של בין אדם לאמונתו, לא ניתן לכפות אמונה על איש וישנם שרותי דת אשר ישנה חשיבות אישית לאופן ביצועם. כל אזרח יהיה זכאי לשרותי דת על פי אמונתו ויהיה זכאי גם לחופש מדת אם ירצה בכך. שרותי הדת יינתנו ע"י גופים פרטיים שיהיו מלכ"רים שיפעלו על בסיס תעריפים קבועים שיקבעו ע"י המדינה. המלכ"רים יהיו אחראים לרישום מלא של הפעילות המדוברת (רישום דת, נישואין, גירושים, קבורה, יישוב סכסוך) לרבות במקרה שניתנו ללא מעטפת דתית כלשהי. מלכ"רים אלה יוסמכו גם להנפיק אישורים רשמיים לפעולות אלה לרבות אישורי כשרות מזון.

ישראל הצפופה לא יכולה להמשיך לקיים את מערך הקבורה כפי שהוא נהוג כיום. תינתן אפשרות לקבורה אלטרנטיבית, לשימוש חוזר בקברים למי שיסכים לכך, והחל מתקופת מינימום של 20 שנה לאחר הקבורה, ייגבה תשלום בעד המשך שמירת הקבר במסגרת המנגנון התעריפי של נותן שרותי הדת. חריגים לכך יהיו חללי צה"ל וגדולי האומה.

הרבנות הראשית: תפקידה הרוחני, על אף חשיבותו, אינו מעניינו של מאמר זה. אבל יש לוודא שהיא נשארת בגדר סמכות רוחנית בלבד ולא מתקיימת כמונופול בעל אינטרסים כלכליים בקביעת כשרות, רישום נישואין, הסדרי גירושין, מינוי רבנים ועוד, אלה ייעשו ע"י המלכ"רים המוזכרים לעיל וככל שהרבנות הראשית תהיה בעלת ההכרה הציבורית הגדולה ביותר, כך מן הסתם היא תשאר בעלת ההשפעה הגדולה ביותר.

11. הגנת הסביבה

לצערנו, ישראל הצפופה, מלוכלכת מאד. הגנת הסביבה שאנו חיים בה, החל ממניעת הלכלוך ועד איפוס הפליטות המזהמות יהפכו ליעד לאומי ויילמדו כמקצוע ליבה. הרשויות המקומיות תנהלנה את הנקיון בסביבתן, לרבות בעזרת מערך חינוך, מיתוג ופיקוח גדול ותתקצבנה בהתאם. תוכניות הבינוי והתשתיות תתחשבנה בשמירה על שטחים פתוחים ותחייבנה פתרונות חדשניים, מודרניים להתייעלות אנרגטית, ייצור מקומי של אנרגיה ירוקה, תחבורה ציבורית יעילה, הפסקת הטמנה של פסולת ושימוש חוזר בה בכלל ולייצור אנרגיה בפרט. הממשלה תתחייב לאיפוס פליטות מזהמות עד שנת 2050 ותחוקק חוק אקלים מתאים הכולל יעדי ביניים מחייבים הכוללים סנקציות. החברות הממשלתיות תתחייבנה להסכם אקלים ולתוכניות עבודה אשר אליהן תוכלנה להצטרף גם חברות פרטיות. יוטל מס פחמן על המזהמים, הסכום שייאסף מגביית מס זה יופקד לקרן ייעודית התומכת בקידום פרויקטים סביבתיים. במקביל תקים המדינה מערך שידע לתת פתרונות אנרגטיים (חשמל וחום) מאופסי

פליטות באמצעות מקורות מתחדשים ומימן, ומערך שידע להוליד ולטמון (או לקבע או לעשות שימוש חוזר) בפחמן הדו חמצני הנפלט.

השלטון המרכזי יעודד פתרונות מקומיים לייצור אנרגיה ירוקה מקומית או בכלכלה מעגלית. פתרונות אלה יגובו ע"י רשתות ההולכה הארציות לחשמל וגז טבעי (או מימן). רשויות מקומיות או שכונות מעל גודל מסוים שתוצנה בכך יאפשרו נגישות לחשמל מנותק רשת בשבת (חשמל כשר) אך זאת ללא גיבוי.

ישראל תפסיק לעודד ילודה. תופסקנה (בהדרגה וכמובן מבלי לפגוע בילדים שכבר נולדו) התמיכות העודפות בהבאה לעולם ובגידול ילדים מעבר לילד השלישי.

חינוך: לימודי סביבה יהיו חלק מלימודי הליבה, לימודים אלה יכללו את הבנת החשיבות הגלובלית בשמירה על האקולוגיה של כדור הארץ, ייזום והשתתפות בפרויקטים סביבתיים מעשיים, שיתופי פעולה בינלאומיים, והכרת הטכנולוגיות החדישות בתחומי קיימות וכלכלה מעגלית.